

**ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.І. ВЕРНАДСЬКОГО**
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Кафедра психології, філософії та суспільних наук

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор навчально-наукового
гуманітарного інституту



Сергій ГУБАРЄВ

**СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ФЕНОМЕНОЛОГІЯ І ГЕРМЕНЕВТИКА»**

Третій (доктор філософії) рівень вищої освіти

Освітній рівень доктор філософії

Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Спеціальність Філософія

Освітня програма Філософія

Тип дисципліни обов'язкова

КИЇВ-2024

Розробник: Кудря І.Г., професор кафедри психології, філософії та суспільних наук навчально-наукового гуманітарного інституту Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського, доктор філософських наук, професор.

Силабус схвалено на засіданні кафедри психології, філософії та суспільних наук

Протокол від 09 вересня 2024 року № 2

В.о. завідувача кафедри психології, філософії та суспільних наук _____

О. ДРОБОТ

Погоджено:

Гарант освітньої програми _____

І. КУДРЯ

| 1. Загальна інформація про навчальну дисципліну | |
|---|--|
| Назва навчальної дисципліни, код в ОПІ | ФЕНОМЕНОЛОГІЯ І ГЕРМЕНЕВТИКА ОК 9 |
| Статус навчальної дисципліни | Обов'язкова |
| Рік навчання, семестр у якому викладається дисципліна | Рік навчання 1-й. Семестр 2-й |
| Обсяг навчальної дисципліни | 3 кредити, 90 год., у т.ч.: лекцій - 22 год., семінарів - 20 год., самостійної роботи – 48 год. |
| Вид підсумкового (семестрового) контролю | Екзамен |
| Інформація про консультації | 1 год./тиждень за графіком консультацій |
| Мова викладання | Українська |
| Прізвище, ім'я, по батькові викладача (науковий ступінь, вчене звання, посада) | Кудря Ігор георгійович, доктор філософських наук, професор, професор кафедри психології, філософії та суспільних наук |
| Контактна інформація викладача | kudria.ihor@tnu.edu.ua 066-433-55-38 |
| Посилання на силабус на веб-сайті Університету | |
| 2. Опис навчальної дисципліни | |
| Анотація дисципліни | Сутність дисципліни полягає у тлумаченні й розумінні текстів. Використання основних філософських теорій, які розкривають фундаментальні виміри феноменології і герменевтики. Фокус уваги на фундаментальних поняттях і змісті феноменологічних явищ та аспектах герменевтики, сучасному застосуванню цих теорій. Розкриття значення інтерпретації та розуміння для філософських текстів. |
| Мета вивчення дисципліни | «Феноменологія і герменевтика» є забезпечити здобувачів знаннями про підходи, проблеми та історію герменевтики і феноменології, їх парадигми та основні ідеї, а також про відмінності та зв'язки між різними |

| | |
|-------------------------------------|--|
| | теоріями феноменології та герменевтики. |
| Препозит | Філософія науки Історія філософії |
| Постпозит | Онтологія Філософсько-світоглядні парадигми сучасності |
| Формат проведення дисципліни | Лекції, семінари, бесіди і дискусії на семінарах, індивідуальні дослідження, перегляд і аналіз відеоматеріалів. Дистанційна форма: платформа Google Meet. |

3. Перелік компетентностей, яких набувають здобувачі вищої освіти при вивченні навчальної дисципліни.

ЗК 2. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 5. Здатність розв'язувати комплексні проблеми філософії на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності.

ФК 1. Здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у філософії та дотичних до неї міждисциплінарних напрямках і можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях з філософії та суміжних галузей.

ФК 5. Здатність аналізувати, систематизувати та узагальнювати результати міждисциплінарних досліджень у сфері філософії, оцінювати сучасний стан і тенденції розвитку філософії.

ФК 6. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми дослідницького характеру у сфері філософії, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень.

4. Програмні результати навчання відповідно до освітньо-професійної програми.

ПРН1. Мати передові концептуальні та методологічні знання з філософії і на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні світових досягнень з філософії, отримання нових знань та здійснення інновацій.

ПРН 3. Ефективно застосовувати у фаховій діяльності знання основних положень теоретичної і практичної філософії, історії світової та вітчизняної філософської думки, а також основних напрямів та провідних тенденцій у сучасній світовій філософії.

ПРН 4. Формулювати і перевіряти гіпотези; використовувати для обґрунтування висновків належні докази, зокрема, результати теоретичного аналізу, прикладних досліджень, наявні літературні дані; аналізувати досліджувану

проблему з урахуванням широкого інтелектуального та соціокультурного контекстів.

ПРН6. Глибоко розуміти загальні принципи та методи філософських наук, а також методологію наукових досліджень, застосувати їх у власних дослідженнях у сфері філософії та у викладацькій практиці.

5. Тематика та зміст навчальної дисципліни

Денна форма

| | Розділи та теми | Кількість годин | | | |
|--|--|-----------------|-----------|-----------|-----------|
| | | У тому числі | | | |
| | | л. | с. | с.р. | |
| Розділ I. Феноменологічні концепції | | | | | |
| | Тема 1. Предмет, поняття, роль феноменології. | 16 | 4 | 4 | 8 |
| | Тема 2. Інтерсуб'єктивність. | 16 | 4 | 4 | 8 |
| | Тема 3. Феноменологічний метод | 16 | 4 | 4 | 8 |
| | Разом за розділом I | 48 | 12 | 12 | 24 |
| Розділ II. Теорії та концепції герменевтики | | | | | |
| | Тема 4. Філософська герменевтика у контексті комунікативного повороту філософії XX століття. | 16 | 4 | 4 | 8 |
| | Тема 5. Розуміння як предмет герменевтики. | 14 | 4 | 2 | 8 |
| | Тема 6. Герменевтичні концепції. | 12 | 2 | 2 | 8 |
| | Разом за розділом I | 42 | 10 | 8 | 24 |
| | Всього годин | 90 | 22 | 20 | 48 |

6. Індивідуальне завдання

Теми індивідуальних науково-дослідних завдань

1. Феномен речей реальних та уявних.
2. Співвідношення феномену, явища, сутності.
3. Нетотожність явища речі, її наявності у досвіді свідомості.
4. Залежність розмаїття феноменів від модусів свідомості.
5. Феномен як трансцендентна та іманентна даність.
6. Феномен як буття у його явленості в горизонті часу.
7. Феномен як чиста сутність, ідея.
8. Феноменологічний метод як опис спонтанно-сислової активності свідомості, його неформальний характер.
9. Настанова “епохе”, феноменологічна редукція, часовість та інтенціональність свідомості як атрибути феноменологічного методу.
10. Феноменологічний метод як аналіз людської суб'єктивності.
11. Вплив феноменологічного методу на сучасну методологічну свідомість та гуманітарні дослідження.
12. Проблеми людської суб'єктивності, її ціннісні засади і смислотворення – ядро феноменологічних досліджень.

Питання до іспиту

1. Феноменологія як методологія гуманітарних досліджень.
2. Феноменологічна онтологія Р. Інгардена.
3. Феноменологічне вчення Е. Гусерля.
4. Феноменологія і філософська антропологія М. Шелера.
5. Феноменологія і філософія права.
6. Феноменологія і історія філософії.
7. Феноменологія як напрям сучасної філософії.
8. Іntenційна психологія Ф. Brentano.
9. Феноменологія і герменевтика.
10. Феноменологія і екзистенціалізм.
11. Конститутивна феноменологія природної настанови А. Шютца.
12. Феноменологічна традиція концепції інтенційності.
13. Феноменологія Гусерля і онтологія Гайдегера.
14. Іntenціональність і темпоральність.
15. Респонзивна концепція інтерсуб'єктивності Б. Вальденфельса.
16. Феноменологічні концепції тілесності.
17. Феноменологія внутрішнього часу свідомості.
18. Специфіка феноменологічної концепції часу.
19. Повсякденне уявлення про «минуле – сучасне – майбутнє».
20. Поняття герменевтики.
21. Рівні конституювання часу свідомості.
22. Інтерсуб'єктивність як вимір трансцендентальної свідомості.
23. Особливості редукції в інтерсуб'єктивній сфері.
24. Проблема Іншого і Чужого у феноменології неагресивної свідомості.
25. Рівні інтермонадної єдності.
26. Феноменологія тілесності.
27. «Живе тіло» і фізичне тіло.
28. Моє тіло і тіло іншого.

29. Онтологічні виміри тілесності.
30. Аналітика досвіду і інтерпретація тексту.
31. Методи вивчення і критики феноменології.
32. Досвід та його інтерпретація.
33. Розрізнення розрізень як метод аналітичного досвіду.
34. Проблема неявних передумов досвіду в феноменології.
35. Деструкція і деформація досвіду.
36. Первинна деформація досвіду.
37. Досвід розрізнянь як неагресивна основа.
38. Феноменологія після Е. Гусерля.
39. Феноменологічне поняття феномена.
40. Природна настанова та її елементи.
41. Епохе і феноменологічна редукція.
42. Іntenційність – засаднича характеристика свідомості.
43. Інтерсуб'єктивність як вимір трансцендентальної свідомості.
44. Значення терміну «гуманітарне знання».
45. Свідомість і мова.
46. Самопізнання та інтерпретація.
47. Значення терміну герменевтика.
48. Герменевтика як мистецтво тлумачення.
49. Актуальність герменевтики.
50. Розуміння як предмет герменевтики.
51. Розуміння, пояснення, інтерпретація.
52. Проблема герменевтичного кола.
53. Текст як об'єкт герменевтичного аналізу.
54. Значення і смисл.
55. Психіатрична герменевтика.
56. Трактат Аристотеля «Про витлумачення».
57. Каббала як перша замкнута герменевтична система.
58. Біблійна герменевтика.
59. Середньовічна герменевтика.
60. Перше формулювання герменевтичного кола у Аврелія Августина.
61. Герменевтика доби Відродження.
62. Методологічна свідомість Нового часу та її вплив на герменевтику.
63. Принцип герменевтичного кола: розуміння цілого з частин, частин з цілого.
64. Пошук загальних правил та методів інтерпретації.
65. Розуміння як предмет універсальної герменевтики.
66. Герменевтика Ф. Шлейермахера.
67. Герменевтика В. Дільтея.
68. Психологічний та герменевтичний періоди в творчості В. Дільтея.
69. Критика пояснюючої психології.
70. Перехід до герменевтичного обґрунтування наук про дух.
71. «Зустріч» феноменології Е. Гусерля та герменевтики В. Дільтея.
72. Історична герменевтика.
73. Антична герменевтика.
74. Первинне і вторинне розуміння у М. Гайдеггера.
75. Герменевтичні засади психоаналізу З. Фрейда.

76. Г. Гадамер горизонти тлумачення.
77. Пошуки смислу у П. Рікера.
78. У. Еко: текст і читач.
79. Юридична герменевтика.
80. Види інтерпретації.
81. Герменевтичні типи текстів.
82. Фактор автора в герменевтичному процесі.
83. Соціокультурне поле інтерпретації тексту.
84. Вертикальний контекст. Цитації та алюзії.
85. Етапи інтерпретації.
86. Гра як модель розуміння.
87. Феноменологічна герменевтика П. Рікера.
88. Техніки інтерпретації.
89. Варіативність інтерпретації.
90. Фактори інтерпретації наукового тексту.

7. Технічне та програмне забезпечення (обладнання)

Технічне забезпечення дає можливість приєднання кожного здобувача до навчальної платформи Google Classroom, де розміщуються навчальні матеріали, здійснюється оцінювання навчальних досягнень. Режим дистанційного навчання дає можливість приєднання кожного здобувача вищої освіти до програми Meet (для занять у режимі відеоконференцій). Програмне забезпечення – стандартне для освітньої сфери.

8. Політика курсу

Якщо аспірант пропустив заняття з поважної причини, йому треба мати мінімальну кількість балів для допуску до екзамену – 30 балів. Отримати їх можна, підготувавши три доповіді за темами семінарських занять, два індивідуальних завдання та інші види робіт за власним вибором. Методи контролю виконаних завдань: співбесіда та захист індивідуального науково-дослідного завдання. Відпрацювання пропущених семінарів передбачає письмову підготовку за планом семінарського заняття та співбесіду з викладачем.

9. Методи навчання

Лекція – інформативно-доказовий виклад навчального матеріалу.

Метод лекції передбачає ознайомлення аспірантів з її планом, що допомагає стежити за послідовністю викладу матеріалу. Важливо навчити аспірантів конспектувати зміст лекції, виділяючи в ній головне. Це розвиває пам'ять, сприйняття, волю, вміння слухати, увагу, культуру мови. При проведенні лекційних занять методи готових знань (коли аспіранти пасивно сприймають подану викладачем інформацію, запам'ятовують, а в разі необхідності відтворюють її) поєднуються з дослідницьким методом (який передбачає активну самостійну роботу аспірантів при засвоєнні знань: аналіз явищ, формулювання проблеми, висунення і перевірка гіпотез, самостійне формулювання висновків). На початковому етапі вивчення нової інформації на лекціях переважає пояснювально-ілюстративний (інформаційно-рецептивний)

метод, при якому викладач організовує сприймання та усвідомлення аспірантами інформації, і ті, хто навчається, здійснюють сприймання, осмислення і запам'ятовування її. Коли викладач відчуває готовність аспірантів до інших методів навчально-пізнавальної діяльності, використовуються такі методи:

- репродуктивний: викладач дає завдання, у процесі виконання якого аспіранти здобувають уміння застосовувати знання за зразком;

- проблемного виконання: викладач формулює проблему і вирішує її, аспіранти стежать за ходом творчого пошуку (аспірантам подається своєрідний еталон творчого мислення);

- частково-пошуковий (евристичний): викладач формулює проблему, поетапне вирішення якої здійснюють аспіранти під його керівництвом (при цьому відбувається поєднання репродуктивної та творчої діяльності аспірантів);

- дослідницький: викладач ставить перед аспірантами проблему, і вони вирішують її самостійно, висувачи ідеї, перевіряючи їх, підбираючи для цього необхідні джерела інформації.

У викладанні лекційного матеріалу переважає пояснювальний метод, при якому викладач не тільки повідомляє певні факти, але й пояснює їх, домагаючись осмислення, засвоєння аспірантами.

При наявності наочного матеріалу за темою лекції (відеофільми, презентації тощо) використовується інструктивно-практичний метод викладання, при якому викладач інструктує тих, хто навчається, не тільки словесними, але й наочними або практичними засобами.

Для виконання індивідуального завдання використовується спонукальний метод навчання, коли викладач разом із аспірантами формулюють проблемні питання і завдання, організовуючи самостійну діяльність тих, хто навчається. Аспіранти при цьому, у свою чергу, самостійно здобувають і засвоюють нові знання.

10. Система оцінювання та вимоги

Система вимог дотримання принципів академічної доброчесності, етики, дедлайну, відвідування занять, відпрацювань пропущених занять:

- вивчення дисципліни передбачає роботу в колективі відкритим до конструктивної критики.

- Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання, за яке нараховуються бали. За об'єктивних причин навчання може відбуватись в дистанційному режимі за погодженням із викладачем дисципліни.

- самостійна робота включає в себе теоретичне вивчення питань, що стосуються тем лекційних занять, які не ввійшли в теоретичний курс, або ж були розглянуті коротко, їх поглиблене опрацювання за рекомендованою літературою, а також виконання завдань з метою закріплення теоретичного матеріалу.

- під час роботи над завданнями не допустимо порушення академічної доброчесності: при використанні інтернет-ресурсів та інших джерел інформації здобувач повинен вказати джерело, використане під час виконання завдання.

Оцінювання виконання індивідуальних завдань

Індивідуальна робота (доповідь, науково-творча робота) має бути виконана аспірантом особисто на основі вивчення наукової літератури. Текст індивідуальної роботи має бути забезпечений посиланнями на матеріали наукових публікацій з посиланням. Дотримання всіх вимог дозволяє оцінити роботу до 20 балів. Невиконання умов підготовки роботи, відсутність посилань, але наявність певної самостійної роботи дає орієнтовно до 10 балів. Відсутність власної роботи, переписування чужих текстів – 0 балів.

Критерії оцінювання екзамену

«Відмінно», якщо здобувач твердо засвоїв програмний матеріал, продемонстрував глибоке та всебічне знання філософсько-наукових джерел, вміння послідовно, логічно та аргументовано викладати матеріал, розуміти філософські поняття, категорії; аналізувати події і явища, вміє робити порівняльну характеристику різних думок, філософських концепцій; відстоювати власні погляди на ту чи іншу проблему, робити правильні й достатньо аргументовані висновки й узагальнення, правильно відповідає на додаткові запитання;

«Добре», якщо здобувач засвоїв програмний матеріал, вивчив основні джерела, вміє послідовно та логічно викладати матеріал, робить в основному правильні та аргументовані висновки й узагальнення, але разом з тим допускає окремі неточності, що свідчать про недостатньо глибоке засвоєння матеріалу;

«Задовільно», якщо в засвоєнні здобувачем програмного матеріалу виявленні суттєві прогалини, у відповідях на питання допущені помилки, неправильні формулювання, які ґрунтуються на недостатньому знанні культурологічних явищ, матеріал викладено недостатньо послідовно, логічно та аргументовано, відповіді на додаткові запитання невпевнені й неточні;

«Незадовільно», якщо здобувач не знає значної частини програмного матеріалу, основного змісту джерел, відповідає на питання не послідовно, нелогічно, без належної аргументації, припускається суттєвих помилок у висновках, при викладі явищ, фактів і подій, не дає відповідей на додаткові запитання.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

| Оцінка в балах | Оцінка за національною шкалою | Оцінка за шкалою ECTS | |
|----------------|-------------------------------|-----------------------|-----------------------|
| | | Оцінка | Пояснення |
| 90-100 | відмінно | A | відмінне виконання |
| 80-89 | добре | B | вище середнього рівня |
| 75-79 | | C | загалом хороша робота |

| | | | |
|-------|--------------|----|--|
| 66-74 | задовільно | D | непогано |
| 60-65 | | E | виконання відповідає мінімальним критеріям |
| 30-59 | незадовільно | FX | необхідне перескладання |
| 0-29 | | F | необхідне повторне вивчення курсу |

11. Рекомендована література

Основна

1. Богачев А. Досвід і сенс. К.: Дух і літера, 2011. 336 с.
2. Богачев А. Філософська герменевтика. Навчальний посібник. К.: Курс, 2006. 405 с.
3. Гадамер Г.-Г. Істина і метод. К.: Юніверс. 2000. 464 с.
4. Гадамер Г.-Г. Герменевтика і поетика. Вибрані твори. К.: Юніверс, 2001. 288 с.
5. Європейський словник філософій: Лексикон неперекладностей. Т. 2. К.: Дух і літера, 2011. 488 с.
6. Квіт С.М. Основи герменевтики: Навчальний посібник. К.: ВД КМ Академія, 2003. 192 с.
7. Кебуладзе В.І. Феноменологія. Навчальний посібник. К.: «ППС-2002», 2005. 120 с.
8. Кебуладзе В.І. Феноменологія досвіду. К.: Дух і літера, 2012. 280 с.
9. Левкулич В., Матвієнко О. Феноменологія і герменевтика: навчально-методичні рекомендації (для студентів за спеціальністю 033 «Філософія»). Ужгород: В-тво УжНУ «Говерла», 2020. 51 с.
10. Рікер П. Історія і істина. К.: КМ Academia, 2001. 393 с.

Допоміжна

1. Вандельфелс Б. Вступ до феноменології. К. : Альтерпрес, 2002. 176 с.
2. Кошарний С.О. Феноменологічна концепція філософії Е. Гуссерля: критичний аналіз. К.: Український Центр духовної культури, 2005. 372 с.
3. Мерло-Понті М. Видиме й невидиме з робочими нотатками. К.: Вид. дім КМ Академія, 2003. 265 с.

Електронні інформаційні ресурси

<http://www.nbuv.gov.ua/> Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

<http://www.library.univ.kiev.ua/> Наукова бібліотека ім. М.Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка

<http://www.filosof.com.ua/> Інститут філософії імені Г.С.Сковороди НАН
України

<http://plato.stanford.edu/> Філософська енциклопедія
Станфордського університету. (Англійською мовою)